

Ćerke

Meri M. Talbot
Brajan Talbot

*"Kosta"
nagrada
u žanru
biografije
2012. god*

omnibus

- **Stripovi koje smo voleli**

Ž. Tamburić, Z. Zupan, Z. Stefanović

- **Nova vremena**

Tomaž Lavrič

- **Drugim očima**

Đorđe Milović

- **Hladna kao led**

Nina Bunjevac

- **Dnevnik Ane Tank**

Iztok Sitar

- **Manuel Montano**

Migelančo Prado i Fernando Luna

- **Tangente**

Migelančo Prado

- **Trag kredom**

Migelančo Prado

- **Briten i Brulajtli**

Hana Beri

- **Stripovi iz Nikad Robom (1966-1968)**

Branislav Jovanović - Brana

- **Stripovi iz Nikad Robom (1963-1966)**

Radivoj Bogičević

- **Šavovi**

Dejvid Smol

- **Devedesete**

Wostok i Grabowski

- **Etel i Ernest**

Rejmond Brigs

U pripremi

- **Vadisce**

Đorđe Milović

- **Priča o jednom lošem pacovu**

Brajan Talbot

- **Đorđe Lobačev - Čardak i na nebu i na zemlji**

Zdravko Zupan

Ćerke

**Meri M Talbot
Brajan Talbot**

**omnibus
Beograd, 2013.**

**Meri M Talbot i Brajan Talbot
Ćerke**

Edicija: SVETSKI TRAGOVI #7

Izdavač: Omnibus
www.omnibus.rs
office@omnibus.rs

Za izdavača: Dejan Vlaškalić

Urednik: Živojin Tamburić

Prava za ovo izdanje: © Živojin Tamburić

Prava u celini: © Mary M Talbot & Bryan Talbot

Naziv originala: Dotter of her Father's Eyes

Autori: Meri M Talbot i Brajan Talbot

Prevod: Vesna Jkanović

Predgovor : Pavle Zelić

Grafički dizajn: Omnibus, Beograd

Štampa: AMD Sistem, Beograd

Tiraž: 300

ISBN: 978-86-87071-17-9

Očevi najviše vole ćerke

Odnos ćerke i oca, a naročito poremećaji u tom odnosu su relativno retko bili centralna tema velike umetnosti, iako je ovaj element porodične dinamike svakako fascinantna i bio je uzrok mnogih tihih patnji, ali i podstrek i izvor inspiracije za bezbrojne, ne samo žene stvaraoce. Suštinski je pogrešno pojednostavljivanje ovih uloga na „tatinu ćerku“ i oca zaštitnika, koji u svom ženskom detetu vidi većitu devojčicu. Jer, nisu „tatice“ tu samo da pomaze male princeze i eventualno jednog dana zastraše neodlučnog udvarača, i njihove ogromne senke, čak ili naročito kada su odsutni i nepristupačni, padaju preko celih života posebno osetljivih ćerki. Dodatnu komplikaciju čine socio-istorijske okolnosti, i borba za ženska prava, koja je često započinjala, a još češće se i završavala u roditeljskoj kući, u okviru nevidljivih i nezabeleženih porodičnih drama.

Meri citira Džejsma Džojsa pri sećanju na svoga oca, Džejsma S Atertona

Pravo i pravda, sramota i hrabrost, privilegije i kazne su žestoki faktori neravnopravne borbe polova koja je do današnjih, relativnih uspeha, morala da odnese i mnoge, mnoge žrtve.

„Ćerke“ (u originalu „Dotter of her Father’s Eyes“ – igra reči koja bi se na srpskom mogla prevesti i u kontekstu fraze „zenica oka tatinog“), Brajana i Meri, ili pre, Meri i Brajana

Talbota je stoga u punoj meri dekonstrukcija mita o očevima i ćerkama, teško i beskompromisno delo koje podjednako razotkriva mračnu prirodu velikana svetske književnosti, Džejsma Džojsa, u odnosu prema njegovoj ćerci Luciji, koliko i maltene neprijatno intimnu životnu priču same scenaristkinje. Ingeniozno preplićući lične doživljaje u ekonomski devastiranoj posleratnoj Velikoj Britaniji sa onima koje u ništa povoljnijim

Otkrivanje Lucije Džojs – omaž i inspiracija

Disciplina pre svega. A gde je tu ljubav?

okolnostima preživljava Lucija Džois udaljena tek par decenija i stotina kilometara dalje, Meri Talbot pokazuje i dokazuje jednom za svagda kako su upravo ćerke, a ne sinovi, pa čak ni supruge, prave i najteže žrtve autoritativnih muškaraca. Tamo gde je neophodna tananost i obzir, u trenucima kada osetljiva i krhka individua sazreva, upravo na tom ključnom ispitu očinstva i ljudskosti ovi moćnici i sveznalice padaju, bez nade na popravni.

„Moj hladni, ljudi, strašni otac“, citat iz „Fineganovog bdenja“, i bezizražajna fotografija na ličnoj karti su način na koji autori uvode u priču Džejmisa S. Atertona, jednog od najvećih proučavalaca Džoisja na svetu, i Merinog tatu, koji će u prvim pojavljivanjima u samoj priči, retrospektivi njenog života počev od 50-ih godina prošlog veka, ili vikati na ili tući svoju jedinu ćerku. U kontrastu sa početnim stranama jednostavnog ali izražajnog kolorita, Merina sećanja su monohromatska, sa tek po nekim detaljom u jarkoj boji, kao što je sok od pomorandže, dragocen u doba racionisanja, crvene mašnice na kikicama uparene sa cipelicama, šarene korice dečijih knjiga ili pak teško priuštivi „kupovni keks“. Kasnije, te boje će istaći vatru i plamen, smelu tinejdžersku hipi odeću, i u jednoj strašnoj, strašnoj bolničkoj

sceni – krv, ali i obojiti svaki kadar u kojem se pojavljuje velika Merina ljubav, odnosno drugi autor stripa, Brajan Talbot. U jednoj od brojnih fusnoti, ona se osvrće i na ovu metaforičnu vizuelnu igrariju, pa tako na margini čak imamo i dijalog crtača i scenariste, gde Meri primećuje kako je „čudno kako je odjednom sve procvetalo živim bojama kada se Brajan pojavio!“. Lucijina priča je zato tamno plava, modra i

Poezija pokreta dostojno prenesena na stranici

Ali on je uvek gledao svoju devojčicu. I to nije gasilo njegove snove o razigranim dugama.

Malo po malo, nestaje samopouzdanje, i bez potvrde naših bogova više nismo ništa

melanholična ne samo u bojama i ni jednim detaljom ne iskače iz tog mračnog okvira.

Pored nekih sporednih koincidencija tipa da su i Merini i Lucijini roditelji imali imena Džim i Nora, „Čerke“ vrlo brzo i temeljno razrađuju tezu o paralelama života ovih dveju talentovanih žena. Izvesno je da je za Meri Talbot analiziranje Lucijine biografije način

da se izbori sa demonima, ili pre, jednim velikim demonom sopstvene prošlosti.

Sa jedne strane, pasaži Merinih detinjih i devojačkih mini avantura imaju dopadljivost u vidu poistovećivanja, kako kroz slatke, a još više gorke uspomene na univerzalno i većito roditeljsko nerazumevanje, dodatno podcrtano korenitim društvenim promenama 60-ih godina. Nasuprot tome, zahtevnost sažimanja izrazito složene porodične istorije Džojsovih traži potpunu posvećenost pa čak i solidno predznanje čitaoca, nagrađujući ga za trud neočekivanom nadogradnjom. Jer, junak te priče nije autor „Uliksa“, „Dablinaca“ i „Portreta umetnika u mladosti“ mada na momente i on dospeva u prvi plan. Ne, Lucija je ta koja dobija šansu da zablista, možda po prvi put na pravi način, ne kao očeva muza, koja se vremenom bori za prostor sa sve većim brojem Džojsove izmišljene dece iz njegovih dela, ne čak ni kao vrlo smela umetnica u pokušaju, već kao osoba, od krvi i mesa, beskrajno komplikovana i fascinantna ličnost, kroz čiji se život prelama čitava najveća umetnost prve polovine 20-og veka. Od pristupovanja čuvenim performansima kao što je premijera „Mehaničkog baleta“ Džordža Anteja, učešća u školama vodećih

plesnih umetnica i inovatora tog vremena, Isidore Dankan i Margaret Moris, sopstvenih zapaženih nastupa i koreografija, zabavljanja sa obožavaocem njegovog oca, Semjuelom Beketom, do poslednjeg značajnog kontakta, psihoterapije kod Karla Junga – koji je inače i definisao Elektrin kompleks, pandan poznatijem Edipovom, poremećaj u psihoseksualnom razvoju ženske individue u odnosu na oca.

Kako kroz strip devojčice postaju žene, tako se smenjuju i sličnosti (kao što su Merini pokušaji u plesu) ali i sve veće razlike u njihovim životima. Konstante jedino ostaju očevi. A kakvi su pa oni? Teza da je izučavanje Džojsova, možda jednog od najzahtevnijih i najkriptičnijih pisaca svih vremena, uticalo na Džejmisa Atertona, približavajući ga i psihološki svom idolu, je sa jedne strane zabavna teorija, ali ne odgovara istini, kakvom nam je Talbotova predstavlja. Aterton je prek i nestrpljiv čovek, pre nego udaljen i nezainteresovan kakav je Džojso bio prema svojoj ćerci, mada obojica pokazuju podjednako nepoštovanje za ambicije i snove svoje dece. A za viku u domu Džojsovih bila je zadužena majka.

Odmicanjem priče, sve je jasnije da, makar zahvaljujući jednom ipak prosvetljenijem dobu u kojem odrasta i živi, Meri ipak ima neku šansu za sreću i slobodu, čak je i podstaknuta da napreduje, ili makar kompenzuje očeve neispunjene akademske komplekse. Zato je pretalentovana Lucija bukvalno uništena očevom nehajnom mizoginijom. Jer, po samim Džojsovim, naizgled brižnim rečima, „dovoljno je ako žena ume da napiše pismo i ljupko nosi kišobran“. Luciji, koja je čak ostavila i određeni trag u istoriji plesa, to nikako nije dovoljno, i seljakanje sa ocem i majkom je poremetilo njenu karijeru koja je inače stajala na staklenim nogama, ali još gore, oteralo je u pravo ludilo. Da li je i koliko ona tome inače bila sklona, Meri Talbot ne istražuje, ali je pretpostavka, štaviše stav koji o tome iznosi nedvosmislen. Krivi su roditelji, pre svega većito nedostupni otac – voljeni Babu, kome se ćerka bezuspešno dodvorava čitavog života, u školskom primeru pomenutog Elektrinog kompleksa. To je i najzad, i osnovna postavka izuzetno originalnog biografskog dela Kerol Šlos iz 2003. godine: „Lucia Joyce: To Dance in the Wake“, na kojem se dobrim delom baziraju i „Ćerke“. U pitanju

Dolazili smo iz različitih sredina, Brajan iz radničke porodice protestanata, ja iz katoličke porodice srednje klase. Ali, imali smo ista interesovanja.

Eksplorzija iskustava, uticaja, slobodnih misli, i dečak koji je sve to učinio mogućim

Svečani ručak u čast *Uliksa*, Hotel Leopold, Le Vo-de-Serne, 27. jun 1929.

Lucija Džojs na marginama istorije umetnosti i sopstvenog života

je knjiga koju u rukama drži i sama Meri Talbot na početku stripa, i koja je izvukla Luciju iz fusnota u koje su je smeštali prethodni Džojsovi biografi. Srećom po Meri, njen otac, zahvaljujući svom temperamentu rano gubi taj božanski status i time posredno spašava svoju ćerku teške, neretko tragične sudbine tolikih umetnica i intelektualki, kao što je na primer u stripu na kratko predstavljena Silvija Plat.

Lucija će posle konačne izdaje brata i majke završiti u ludnici, i samo ih menjati jednu za drugu do kraja predugog života koji je tako rano izgubio smisao. O ostatku Džojsovog života ćete morati da čitate negde drugde, a i sam Merin otac iznenada nestaje iz radnje, posle poslednjeg sarkazma, da bi i posle smrti dodatno zbunjivao svoju ćerku i zeta divnim uspomenu u kojima je ostao svojim đacima i kolegama.

Skakanje iz jednog u drugi (pa i treći, četvrti...) vremenski narativ, za šta su okidači slučajne asocijacije, kao i eksperimenti sa umetnutim tekstom, imitiraju sam pripovedački postupak karakterističan za Džojsa. „Čerke“ su svakako i ogroman omaž ovom piscu, i pored mnoštva intrigantnih i malo poznatih podataka iz Džojsove biografije, ožvljenih na nov način u formi stripa, sadrže još bezbroj asocijacija za poznavaoce njegovog opusa kao što su na primer retke replike Džima Atertona koji se maltene potpuno izražava u citatima iz dela irskog modernog klasika.

Korišćenje starog fonta nalik pisačoj mašini u prisećanjima daje notu akademske

distance, primerene autorki koja je mimo ovog umetničkog izleta priznat stručnjak u analizi kritičkog diskursa i rodnim studijama. I Brajan Talbot, virtouz koji se podjednako dokazao i u alternativnom i komercijalnom stripu se ovde okreće jednostavnijem crtačkom stilu, skoro do nivoa skice, sa manje disciplinovanom anatomijom, ali zato smelim u kadriranju i karakterizacijama, koje donose preko potrebnu dozu topline i ljudskosti u ponekad surovu i sumornu svakodnevicu dveju junakinja. Posebno su atraktivne igračke sekvence koje se čitaju kao mikro crtani filmovi. Tačke umesto očiju, i maltene francusko-belgijski „ligne claire“ („čista linija“) pristup daje dozu karikaturalnosti pojedinim scenama, ali je to kontrapunktirano realističnošću okolnosti i sirovim emocijama, urlanjem i drugim jakim zvučnim efektima koji iskaču sa stranica ka čitaocu. I same istorijske scene, bilo iz skorije ili dalje prošlosti su dobro istražene i čak i bez previše detalja daju tačan osećaj vremena i mesta dešavanja. Najzad, i bibliografija na kraju dela, neuobičajen potez za jedan strip, pokazuje da je ovo delimično i naučni rad. Ali on je i mnogo, mnogo više od toga.

Skrivena vrednost „Čerki“ je upravo u tome da mimo dokumentovanja fakata i njihovih prenošenja u stripovki narativ i poetiku, iznad i ispod tih slojeva, ovo delo istovremeno upozorava i teži da inspiriše. Najelementarnije, na prvu loptu, nema oca koji se makar malo neće prepoznati u prezausetim „taticama“ Meri i Lucije, i kada se to desi, odmah potruditi da tu sličnost poništi pojačanom pažnjom i brigom za svoju decu. Ali ovo nije samo

opominjuća priča, ovo je umetničko delo. Delo retke snage i samouverenosti, koje izvire iz trijumfa prevazilaženja sopstvenih ograničanja i inhibicija, kako lično doživljenih tako i onih transponovanih na drugu osobu. Iznova se pokazuje da su najjače priče, one koje ne gube na relevantnosti i ubedljivosti, priče iz ličnog iskustva. Meri Talbot pravi svojevrsnu prevaru, i sopstvenu, možda ne toliko fancinantnu, iako bez sumnje dirljivu životnu istoriju, obogaćuje jednom mnogo mučnijom ali i spektakularnijom. Da li je ovo prosto spoj okolnosti koje su omogućile da nastane ovako zanimljiv eksperiment u supružničkoj kolaboraciji, ili Meri Talbot ima još neku priču vrednu crtanja je na kraju i nebitno. Jer baš sada u rukama imate jedan prosto vrhunski strip.

Iako se bavi potresnom ličnom ali ne toliko istorijski relevantnom temom,

„Ćerke“ mogu ponosno da stanu rame uz rame sa drugim čuvenim (auto)biografskim stripovima kao što su „Maus“ Arta Špigelmana ili „Persepolis“ Marđan Satrapi. Dodatna potvrda su odlične kritike kao i osvajanje jedne od najprestižnijih britanskih književnih nagrada – Kosta, za 2012. godinu, u kategoriji biografskog dela. Ovaj drugi podatak je još jedan u sve većem nizu dokaza da kvalitativne razlike između književnosti i stripa skoro da više i nema i da je priznavanje ovog grafičko-tekstualnog izraza u rangu najviših umetničkih oblika odavno gotova stvar, koja se može dovoditi u pitanje samo u sredinama koje kaskaju za modernim vremenima i savremenim promišljanjem umetnosti.

Pavle Zelić, pisac i strip scenarista

NEKADA DAVNO
ŽIVELI SU
KRALJ I KRALJICA
I IMALI SU ĆERKU.

ONA SE ZVALA
MARUŠKA
ILI LUCIJA
ILI LUSI MARI
ILI MERI.

SERIAL NO.

AJ 625307

R.C.I.
15

MINISTRY OF
FOOD

1952-1953

RATION BOOK

(GENERAL)

MAR 1978

NAME
ATHERTON, Mr. J.S.

Surname

Address

01576

SOCIAL

ACCOUNT

611-04-2306

SECURITY

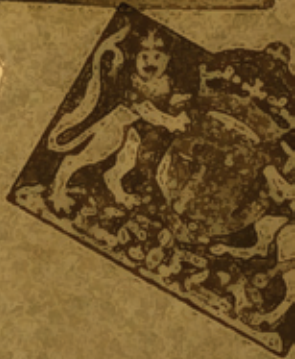
NUMBER

HAS BEEN ESTABLISHED FOR

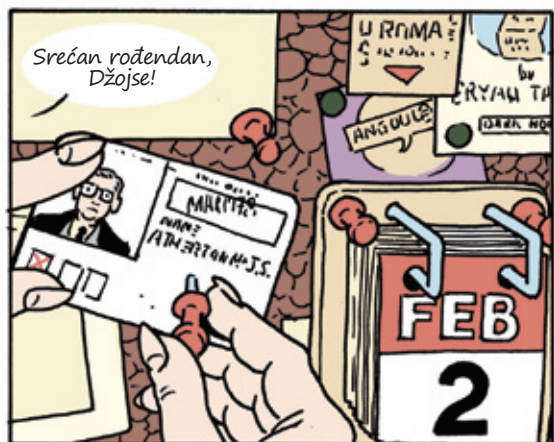
JAMES S. ATHERTON

SIGNATURE *J. S. Atherton*

FOR SOCIAL SECURITY AND TAX PURPOSES—NOT FOR IDENTIFICATION

NATIONAL REGISTRATION IDENTITY CARD

*Pankساتani Fil je ime nadenuto mrmotu koji predviđa kraj zime, za Dan mrmota koji se slavi u SAD.

Živeli smo prilično skromno kad sam ja bila mala, ali nam nikada nije bilo dosadno.

Ja sam se rodila one godine kada je racionisanje ukinuto, ali se i dalje živelo u oskudici. Jedna učiteljska plata jedva da nam je bila dovoljna za život. Onaj sok od pomorandže koji smo dobijali od NHS-a bio je dragocen.

To je moje!

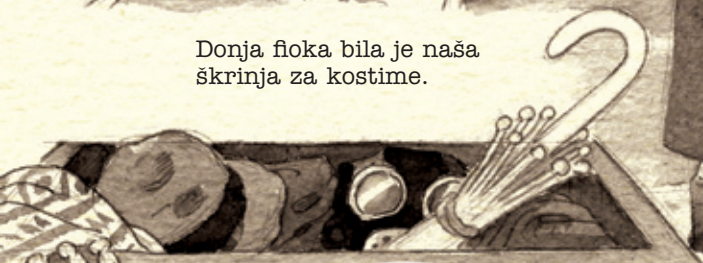
Ne, nije!
To je za Meri!

Naša kuća.

Ruke su mi hladne.

Pa, stavi ih u džepove!

Donja fioka bila je naša škrinja za kostime.

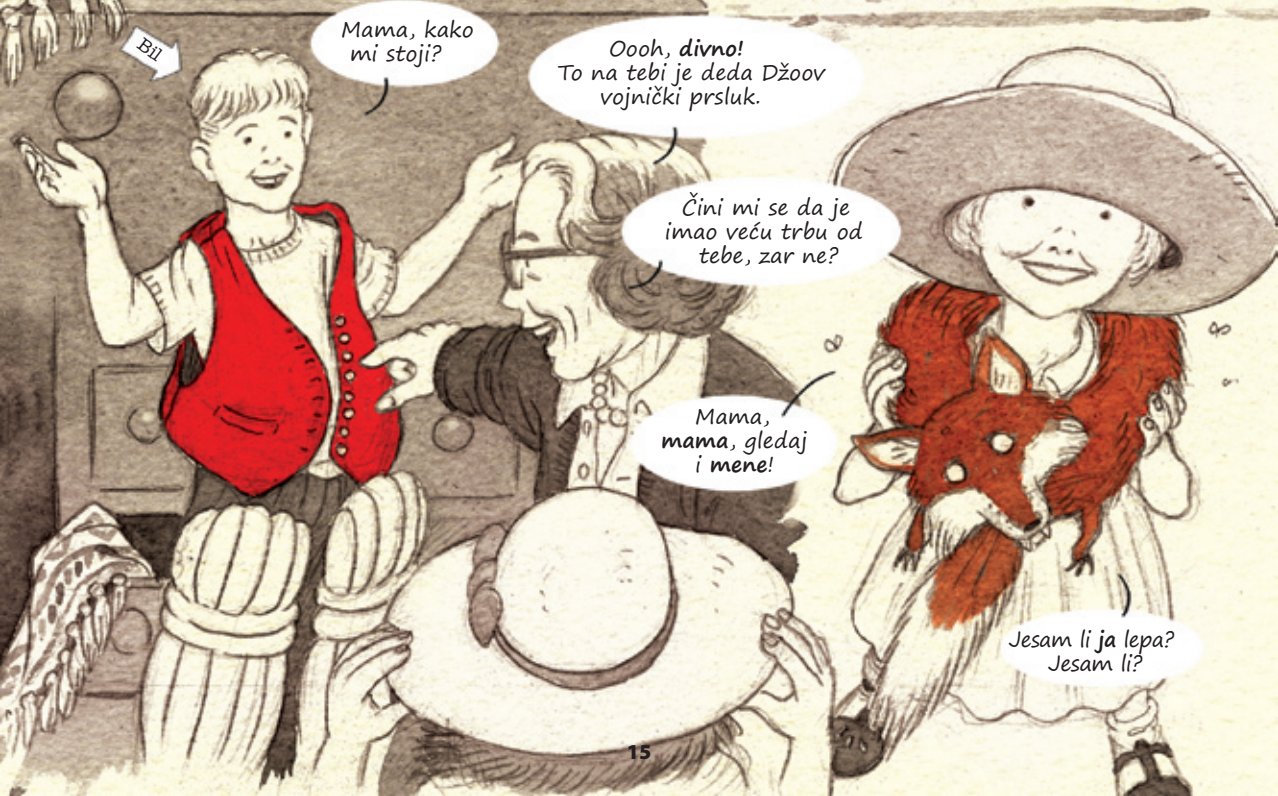
Mama, kako mi stoji?

Oooh, divno!
To na tebi je deda Džooov
vojnički prsluk.

Čini mi se da je imao veću trbu od tebe, zar ne?

Mama, mama, gledaj i mene!

Jesam li ja lepa?
Jesam li?

Tih dana jedva da je za stolom bilo dovoljno mesta za sve nas.

Laktove sa stola, Stiven.

Nisam sigurna koliko često sam ja stvarno jela za tim stolom.

Takve su bile pedesete za mene: starija braća, nezagrejane spavaće sobe, promrzline, smog, prekuvano povrće, iznošena odeća, bez televizora...

...i upadanje u nevolje.

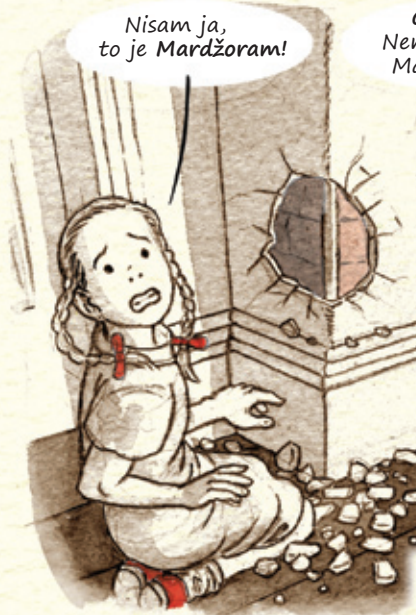

Šta to, do vraga, radiš? Prestani!

Nisam ja, to je Mardžoram!

Gluposti! Nema nikakve Mardžoram!

Ponekad me moji zamišljeni prijatelji iznevère.

JURIŠ!

URAA!

BUAAA!

Često je bilo kao u ludnici.

Tata je imao gadnu narav, ali ponekad nije teško razumeti zbog čega je uvek bio van sebe.

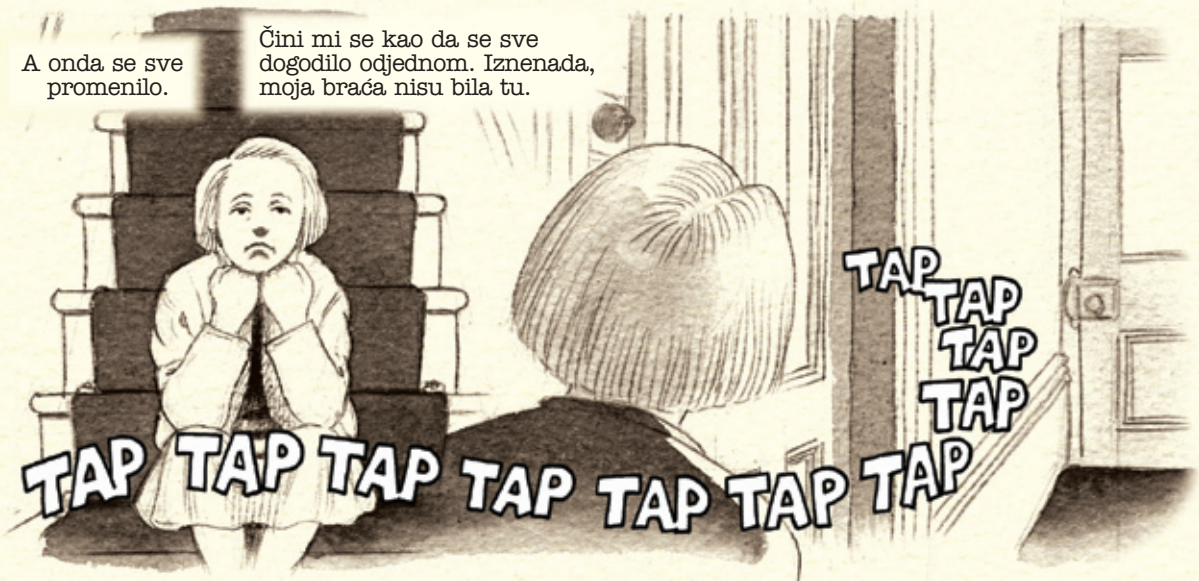

CRASH!

A onda se sve promenilo.

Čini mi se kao da se sve dogodilo odjednom. Iznenada, moja braća nisu bila tu.

Jedno od mojih najranijih vizuelnih sećanja - ako to mogu zvati sećanjem - je da sam bila ostavljena u bolnici.

Nisu se mogli tako postrojiti da se pozdrave sa mnom. Ne u stvarnosti.

Ne sećam se kada sam počela da hodam u snu.

Samo sam proveravala da li su još tamo. Pretpostavljam da sam brinula da će me opet ostaviti.

Godinama sam bila noćna napast.

Šta se desilo?

Sanjala sam ružan san.

Ali nisi ni spavala!

Mora biti da sam ih potpuno izluđivala.

TAP TAP TAP TAP

Jednom sam sa mamom bila u
Blekpulu, samo nas dve. Mora
da je bio neki praznik.

Mogla sam da osetim da
se za nešto iskupljuje.

Mogu li da
uzmem jedan
od ovih?

Kod kuće nikada nismo jeli „kupovni keks“.
Sad kad pogledam unazad, ona je 18 godina,
bila samo mama - sa punim radnim vremenom,
stalno prisutna - a tad je ponovo počela da
predaje. Sigurno je osećala grižu savesti. Ali
izvesno je da nam je trebao novac.

Ostajala sam kod komšija sat-dva posle
škole dok mama ne završi sa poslom.
Onim plaćenim, to jest. Podrazumeva
se da je sad radila dvostruko više.

Komšije su bile odmah iza ugla, ali to je bio drugi svet.

Njezini mama i tata su oboje učitelji, znaš.

Ee, jelte, stvarno?

Mama joj je prava dama.

Kladim se da je malu naučila da čita pre škole, mis'im pošto je učiteljica.

A gde vi radite, gđo Korles?

Ja? Trošim si penziju, dušo!

To je bio moj prvi susret sa televizijom...

...i jeftinim sendvičima.

Kasnije sam otkrila da je moj otac imao nešto protiv čipsa. Nije hteo da ga vidi u kući. To mora da je bilo u vezi sa društvenim klasama. Pretpostavljam da mu je izazivao loše asocijacije, a sigurno se nije ticalo zdravlja.

Mama, oni imaju potpuno novo kupatilo, i to u prizemlju!

Da, dušo, to je zato što je tek sada dograđeno. Naše je napravljeno kad i sama kuća.

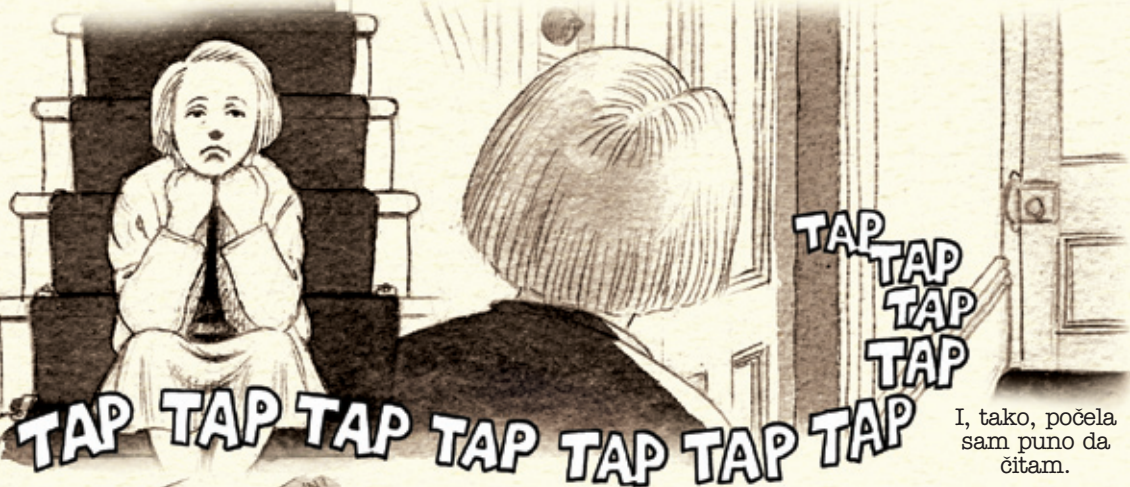
Bilo je jasno da je to znak superiornosti.

NB: Moja majka ni mrtva ne bi dala da je vide u cicanoj kecelji.

Naša kuća se, zapravo, nije ispraznila odjednom, mada se ja toga tako sećam.

Bil nije otišao u semenište sve do sledeće godine.

I, tako, počela sam puno da čitam.

Sve što bi mi došlo do ruke.

NB: Brijan, je knjišom ubacio svoju omikljenu knjigu iz detinjstva, o živom svetu, jezera.

Sličnosti sa Lucijom Džojks? Odrasle smo u drugačijim vremenima. U to doba, je bilo malo profesija kojima su devojčice mogle da teže.

Mada, nosili su se sjajni šeširi. Ovdje je ona sa svojom tetkom Evom.

Trst, 1910.

